

Muistelutuokioita lapsuuden aamunkoitosta ylioppilaaksi

Syntymäajakseni on merkitty kylmä ja luminen tammikuun viimeinen päivä 1941. Päivänvalon näin legendaarisessa Heideken-synnytyssairaalassa, ainoassa ”aitojen” turkulaisten sairaalassa. Äidin kertoman mukaan osoitin jo heti synnyttyäni voimakkaita elonmerkkejä huutamalla ja huitomalla.

Olin vanhempieni toinen lapsi. Minulla on 1v. 8kk. vanhempi sisko. Kotimme oli todella pieni ja vaatimaton puutalo vailla kaikkia mukavuuksia. Keittiöön tuli kylmä vesi ja nurkassa olevassa puuhellassa oli lämminvesisäiliö. ”Kylpyhuoneena” oli pesuvati ja palli. Siinä pestiin hiukset ja koko keho, niin ylä-kuin alapesutkin. Pihapiiriin kuului kaksi asuinrakennusta. Kolmannessa rakennuksessa oli pesutupa, ulkokuusi ja jäteruuma. Asuntoja oli myös vinttikerroksessa, joihin johti jyrkät portaat. Ne olivat pieniä hellahuoneita, mutta perheitä niissäkin asui.

Isä kävi töissä Chrichton-Vulcanin tehtaalla ja äiti hoiti kotona lapsia. Täällä nuori perhe vietti vaatimatonta, mutta onnellista elämää. Yhtäkkiä kaikki muuttui ja idylli katosi. Syttyi sota ja perheen elättäjä lähti pois. Äiti yritti parhaansa mukaan sinnitellä eteenpäin päivän kerrallaan. Rahapulassa hän joutui vuokraamaan kamarin ulkopuolisille. Sinne tuli kaksi nuorta naista, joista toinen oli kovin iloluontoinen tuoden miehiä yöksi luokseen. Häirinnän takia äiti joutui irtisanomaan heidät. Myöhemmin äiti sai kutsun poliisiasemalle, jossa kysyttiin hänen mielipidettään naisen elintavoista. Nainen oli seuraavassa paikassa synnyttänyt lapsen salaa ja pannut sen komeroon, josta se oli kuolleena löydyntyt.

Turkua pommitettiin ankarasti. Meidänkin talosta särkyi ikkunoita, sillä kotimme sijaitsi lähellä kasarmia. Hälytyksen tullessa oli yöllä nopeasti pukeuduttava ja juostava suojaan. Usein olimme siellä viimeisinä, koska äiti kantoi minua sylissään ja siskoni yritti juosta perässä. Toisinaan äiti oli niin uupunut, että menimme oman talomme kellariin pakoon. Pommin osuessa se olisi ollut oikea surmanloukku.

Vuonna 1943 muutimme Littoisiin, isämme tyhjänä olevaan kotitorppaan. Me pääsimme tehtaan lastentarhaan, missä saimme joka päivä ruokaa, mikä oli äidille suuri helpotus. Tarhaan oli matkaa n. 2-3 km. Äiti kuljetti meitä sinne kesäisin pyörällä ja talvisin potkukelkalla. Aikaisin oli herättävä, sillä työ tehtaalla alkoi klo. 7. Äiti on kertonut, että joskus talvella tiet olivat auraamatta ja eteenpäin oli silti päästävä vaikka konttaamalla.

Sota-aikana makean syöminen oli harvinaista herkkua. Karamellejä ei kauppojen hyllyillä näkynyt. Limonaadia oli saatavilla, mutta se oli sakariinivettä, joka oli värjätty karamellivärillä. Joskus teki kuitenkin mieli jotain herkullista. Pinimintti-nimiset pastillit olivat hyvin suosittuja. Näitä namusia mekin joskus saimme.

Kerran kesällä leikimme läheisellä kalliolla ja huomasimme Pinimintti-rasian kallionkolossa. Päätelimme, että koska siellä oli rasia, niin piti siellä olla myös Piniminttejä. Niitä löytyikin kalliolta runsaasti. Iloisina täytimme askin ja lähdimme kertomaan äidille suuresta löydöstämme. Hän ensin ihmetteli moista onnenpotkua, mutta rupesi sitten tarkemmin tutkimaan löytöämme. Olimme täyttäneet askin lampaanpipanoilla!

Sodan päätyttyä muutimme takaisin Turkuun. Isä osti pienen konepajayrityksen. Hän joutui ottamaan koko summan lainaksi. Velanmaksu ja uusien koneiden hankkiminen veivät varoja, joten isän palkka oli todella

pieni. Elettiin nuukasti ja kaikesta tinkien. Tilanteeseen tuli vähän helpotusta, kun äiti meni töihin Turun Verkatehtaaseen meidän alettua koulunkäynnin.

Lapsena leikimme paljon ulkona. Leikkiseurasta ei ollut puutetta, sillä lapsia oli perheissä silloin paljon. Pihat olivat sen ajan olohuoneita sireenipensaineen, orvokkimaineen ja pyykkinaruineen. Pihat eivät olleet tarkoitettuja vain lapsille. Lämpiminä kesäiltoina myös aikuiset istuskelivat rappusilla ja penkeillä. Naiset tekivät käsitöitä ja miehet polttelivat tupakkaa ja pohtivat maailman menoa. Muut pihapiirin ihmiset olivat veitsenteroittajat, kuparikannujen tinaajat, hakoäjät ja lumpunostajat. Hakoäjiltä tilattiin polttopuut talveksi. Monet taskurahat tienasimme, kun näimme hakokuorman tulevan jonkun pihalle ja kannoimme puut sisälle. Lumpunostajat keräsivät kaikki lumpuksi kelpaavat vaatteet, peitot, patjat ym. Lumpunostaja huusi aina pihalle tullessaan: "Ois lumpunostaja".

Ennen WC:tä käytiin ulkoahuussissa, johon asukkailla oli avain. Yhtä koppia käytti 4-5 perhettä. WC paperina oli leikattuja sanomalehden sivuja, joita pehmitettiin hankaamalla niitä käsien välissä. Ruuman tyhjensi nk. "paskakuski", joka tuli hevosineen ja kärryineen pihalle, avasi ruuman oven ja alkoi lapioida tuotoksia vaunuihin. Kuski oli usein juovuksissa, varmaan kestääkseen paremmin työnsä aiheuttaman hajun. Kun kärryt lähtivät liikkeelle, niistä vuosi tuotoksia pihalle ja teille. Se oli sen ajan jätehuolto.

Jotkut talomme asukkaat olivat melko erikoisia ja omaperäisiä. Sota-aika oli jättänyt varsinkin miehiin monia traumoja. Naapurissamme asui 10-henkinen Karjalasta tullut siirtolaisperhe. On vaikeaa kuvitella, miten isovanhemmat, vanhemmat ja kuusi lasta mahtuivat pieniin tiloihin. Myöhemmin he muuttivat pihapiirin isompaan asuntoon. Heidän tilalleen muutti toinen perhe. Perheen isä rupesi jossain vaiheessa käyttämään alkoholia. Kun juominen vain yltyi, vaimo ajoi miehen kellariin asumaan. Siellä hän vietti aikaansa ryyptäen ja makkaraa syöden. Seurana hänellä oli kilpikonna, jota lapset joskus hakivat ruohon seasta. Myöhemmin hän otti itselleen koiran, joka oli hänelle hyvin uskollinen ja rakas. Vain kylminä öinä hän joskus pääsi keittiöön nukkumaan. Varsin erikoinen perhe - isä, äiti ja tytär - asusti yläpuolellamme. Mies oli iso ja vahva. Viinapäissään hänestä tuli hyvin väkivaltainen. Mies käytti joskus jopa puukkoa ja sivalteli sillä vaimoan. Kerran huomasimme katossa omituisen rankaan muotoisen tahrn, joka suureni ja suureni. Kävi ilmi, että yläkerrassa mies oli keittänyt kiljua ja pannu oli räjähtänyt. Kiljua oli tullut lattian läpi meille asti.

Koulunkäyntini alkoi 6-vuotiaana Nummen koulussa. Johtajaopettaja Saarnivaara oli sitä mieltä, että näytän jo ihan koululaiselta, joten menin opettaja Aino Salosen luokalle. Kolmannen ja neljännen luokan opettajanani oli Meeri Äyräs. Silloin opettajaa toteltiin, läksyt tehtiin, eivätkä oppilaat kiusanneet toisiaan. Koulussa saatiin lämmintä ruokaa. Tavallisesti se oli ohravelliä, puuroa, luusoppaa ja kovaa leipää. Terveystarkastaja kävi tarkastamassa kädet ja kynnet. Luokan kaapissa oli jokaiselle kalanmaksapullo. Omasta pullosta piti juoda kulaus kerran viikossa. Koulun liitu oli hyvin haluttua. Varsinkin pojat söivät sitä kilpaa, joten liitu piti kätkeä lukkojen taakse kaappiin. Kalkin puute oli silloin kova kasvavilla lapsilla.

Mieleeni on jäänyt myös kouluun lähetetyt paketit Amerikasta. Muistan värikynäpakkauksen, jonka päällä luki "CRAYONS". Se oli varmaan ensimmäinen näkemäni englanninkielinen sana. Paketissa oli myös jauhemaista tahnaa. En tiennyt mitä se oli, mutta kun se maistui hyvälle, söin sen matkalla koulusta kotiin. Myöhemmin selvisi, että se oli hammastahnaa.

Neljänneltä luokalta pyrin Turun Tyttölyseoon eli Tipulaan. Koulu alkoi joka aamu yhteisellä kokoontumisella keskusaulaan. Sinne mentiin hiljaa ja arvokkaasti. Ohjelmaan kuului jonkun opettajan pitämä uskonnollinen puhe ja virrenveisuu. Toiselta luokalta on mieleeni jäänyt eräs mielenkiintoinen

tapaus. Rehtori Ensio ilmoitti, että kaikkien oppilaiden piti tulla aulaan tiedonantoa varten. Rehtori ilmoitti puhujapöytästä juhlallisesti ja vähän liikuttuneellakin äänellä, että sinä päivänä syyskuussa v.1952 lähti viimeinen sotakorvauslaiva Neuvostoliittoon. Sen kunniaksi koulupäivä loppui siihen. Silloin nuorimmatkin oppilaat ymmärsivät, että jotain merkittävää oli tapahtunut.

Siihen aikaan oppikoulu oli maksullinen. Oli lukukausimaksut, kaikki koulutarvikkeet ja kirjat ostettiin itse, ruoka maksoi, samoin bussimatkat. Tuntuu ihmeelliseltä, että vanhemmilla silloin oli varaa maksaa maksut mukisematta pienistä palkoistaan.

Naapuritalossamme asui Kuusniemen täti. Hän oli herttainen, ompelutaitoinen, iäkäs naisihminen. Hän ompeli meille uudet leningit koulun joulu- ja kevätjuhliin. Useimmiten vaatteet tehtiin kangaspaloista, jotka äiti sai halvalla tehtaalta. Menimme tädin luo sopimaan malleista. Mittojen otto oli aina juhlallinen tilaisuus. Sitten ompelija ryhtyi töihin apunaan poljettava Singer- ompelukone. Äiti oli aina hyvin ylpeä, kun hänen tyttösillään oli uudet leningit. Koulujuhlien jälkeen äiti aina kysyi, että kehuttiinko meidän uusia hameita. Vastasimme aina myönteisesti. Äidin ilme oli onnellinen.

Lapsuudessani matkustaminen oli hyvin harvinaista. Siksi matkamme Helsinkiin v.1952 olympialaisten aikaan tulee vieläkin mieleen. Junaan nousimme Kupittaaan asemalta. Matkan puolivälissä oli Porkkala. Siellä junan veturi vaihdettiin venäläiseksi ja junan ikkunat peitettiin luukuilla. Helsinkiin saavuttuamme olimme aivan kuin toisessa maailmassa. Siellä oli monen eri rodun ihmisiä ympäri maailmaa. Innostuimme keräämään urheilijoiden nimikirjoituksia. Eräs tumma, pitkä ja iloinen miesurheilija kirjoitti vihkooni nimensä. Hän oli Ferdando da Silva, joka voitti kolmiloikan olympiamitalin. Sain myös Berliinin Olympialaisten suuren sankarin Jesse Owensin nimikirjoituksen.

Pääsin ylioppilaaksi yhdessä siskoni kanssa v.1960. Se oli silloin melko harvinaista ja herätti suurta huomiota talon asukkaissa. Kun kävelimme suuret ruusukimput kädessämme kotipihalla, eräs meitä lapsesta asti tuntenut täti tuli kyyneleet silmissä luoksemme. Liikuttuneena hän halasi meitä ja sanoi: ”Että minä tämän päivän sain ennen kuolemaani nähdä”.

Sota-aika langetti suuren varjon lapsuuteni vuosiin. Minun ikäpolveni lapsilla näihin vuosiin liittyy paljon puutetta, surua ja huolta huomisesta. Lapsi ei onneksi kaikkea tajua. Meistä pidettiin huolta, meitä rakastettiin ja myös pidettiin kurissa. Paljon on maailma muuttunut lapsuuteni ja nuoruuteni ajoista. Onko se tullut paremmaksi? Moniin kysymyksiin voi vastata myönteisesti, mutta joskus tuntuu, että nykyihmiset valittavat ja ruikuttavat kaikesta mahdollisesta. Itse arvostan eniten sitä, että sain syntyä maahan, jossa kaikilla on ollut mahdollisuus opiskeluun. Sitä mahdollisuutta ei kaikilla ole vielääkään. Onneksi nykypolvet ovat saaneet elää ja kasvaa rauhan ajan isänmaassa. Sitäkään mahdollisuutta ei kaikilla ole.